

Marzena Marcinek
Stowarzyszenie EBIB
Biblioteka Politechniki Krakowskiej
marzena.marcinek@ebib.pl

„Pieniądze dla bibliotek, czyli fundraising biblioteczny” Sprawozdanie z VI Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej

Słowa kluczowe: fundraising; konferencje biblioteczne; pozyskiwanie funduszy;

Od dziesięciu lat Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku organizuje konferencje naukowe poświęcone istotnym bieżącym zagadnieniom bibliotekarstwa. W dniach 29–30 czerwca 2017 r. odbyła się VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Pieniądze dla bibliotek, czyli fundraising biblioteczny” (<http://bg.uwb.edu.pl/konferencja2017/?pid=main>). Organizatorzy postawili sobie za cel przedstawienie możliwości pozyskiwania przez biblioteki środków pozabudżetowych na działalność bibliotek akademickich, publicznych i pedagogicznych oraz dyskusję na ten temat. Obrady w ramach czterech sesji tematycznych dotyczyły tzw. fundraisingu¹ bibliotecznego, jego głównych odmian, a także potrzeby i możliwości przenoszenia doświadczeń bibliotek zagranicznych w tym zakresie na grunt polski. W konferencji uczestniczyli przede wszystkim dyrektorzy bibliotek, pracownicy zajmujący się pozyskiwaniem pozabudżetowych środków finansowych dla swoich jednostek oraz pracownicy naukowcy instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

W tematykę konferencji wprowadziła słuchaczy dr Katarzyna Zimnoch z Zakładu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku. W inauguracyjnym wystąpieniu pt. *Formy wspierania bibliotek w Polsce na przestrzeni wieków – mecenat indywidualny, społeczny, państwowy* przedstawiła różne formy wspierania bibliotek w szerokim ujęciu chronologicznym. Zwróciła uwagę na zmiany dotyczące instytucji (od kościoła i dworu, poprzez fundacje, towarzystwa społeczne i naukowe itp., po instytucje państwowe) oraz na ewolucję form opieki nad bibliotekami od inicjowania ich powstania, przez wzbogacanie księgozbioru, animowanie działalności biblioteki jako instytucji kultury, oświaty i nauki, po wsparcie osób zajmujących się działalnością biblioteczną. Dalsze wystąpienia umieszczono w ramach czterech sesji tematycznych:

- I. Fundraising biblioteczny – wprowadzenie.
- II. Strategie finansowania bibliotek akademickich.
- III. Pozyskiwanie środków pozabudżetowych przez biblioteki akademickie.
- IV. Finansowanie bibliotek publicznych i akademickich.

¹ Terminu *fundraising* (ang. „zbieranie pieniędzy, kwestowanie, gromadzenie funduszy”, od *fund* „fundusz, środki, pieniądze”, *to raise* „zebrać”) używa się na określenie wszelkich działań służących zdobywaniu pieniędzy lub darowizn rzeczowych na cele społeczne i charytatywne przez prośenie o wsparcie osób prywatnych, firm, fundacji dobroczynnych, instytucji rządowych czy samorządowych. Zajmują się tym odpowiednio przeszkloleni fundraiserzy i fundraiserki (ang. *fundraisers*). Zob.: MALINOWSKI, M. Raczej fundraising, fundraiser, fundraiserka. W: *Poradnia Językowa Wydawnictwa Naukowego PWN* [online]. [Dostęp 16.10.2017]. Dostępny w: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Raczej-fundraising-fundraiser-fundraiserka;16877.html>.

W pierwszej sesji Monika Curyło (Biblioteka Jagiellońska) w wystąpieniu pt. *Czy ja też mogę zostać fundraiserem? ABC dla bibliotekarzy* oraz Zdzisław Gębołyś (Katedra Informatyki Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) w referacie pt. *Etyczne aspekty sponsoringu i fundraisingu bibliotecznego (wychodząc od Ladewiga)* przedstawili prawne, organizacyjne i etyczne aspekty finansowania bibliotek.

Dariusz Grygorowski (Katedra Badań nad Bibliotekami i Innymi Instytucjami Kultury Uniwersytetu Warszawskiego) pokazał przykłady działań fundraisingowych realizowanych przez biblioteki za pośrednictwem stron WWW oraz zintegrowanych systemów bibliotecznych. Prelegent zwrócił uwagę na to, że zarówno wielkie biblioteki zagraniczne (np. Biblioteka Kongresu, The British Library), jak i małe, niezależnie od typu (np. akademickie Stanford Libraries, publiczne North Vancouver City Library, Lititz Public Library) zamieszczają na swoich głównych stronach WWW informacje o możliwościach wsparcia biblioteki. Są to na ogół prośby o pomoc finansową z krótkim opisem celów, na jakie można przeznaczyć fundusze (np. rozwój określonych kolekcji lub zasobów w ogólności, organizacja wystaw, spotkań i innych wydarzeń „okołobibliotecznych”, zakup sprzętu lub mebli). Z reguły wraz z taką informacją na głównej stronie jest zainstalowany mechanizm umożliwiający dokonanie wpłaty na wybrany cel. Wystarczy wybrać „donate” lub „support”, otworzyć formularz i dokonać wpłaty bez opuszczania strony biblioteki. Czasem biblioteki oczekują pomocy w różnych pozafinansowych formach łącznie z wolontariatem, najczęściej jednak na stronach można przeczytać, że oczekuje się wyłącznie wsparcia finansowego. Niektóre biblioteki honorują darczyńców umieszczeniem ich nazwisk na widocznym miejscu, zapraszaniem na wydarzenia organizowane przez biblioteki z zapewnieniem wstępu na preferencyjnych warunkach itp. Ciekawym pomysłem na wykorzystanie systemu bibliotecznego do uhonorowania darczyńców jest zamieszczanie ich nazwisk lub nazwy instytucji w katalogu biblioteki w rekordach książek podarowanych lub zakupionych z otrzymanych przez bibliotekę funduszy. W Polsce tylko nieliczne biblioteki wykorzystują swoje strony WWW do uzupełniania funduszy na działalność biblioteki.

Duże zainteresowanie i dyskusję wywołało wystąpienie Wandy A. Ciszewskiej (Instytut Informatyki Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) pt. *Wpłaty wynagrodzenia z tytułu public lending right*. Okazuje się, że ani autorzy, ani bibliotekarze nie są dostatecznie zorientowani w obowiązujących w Polsce przepisach, dotyczących wynagrodzenia wypłacanego twórcom z tytułu użyczenia przez biblioteki publiczne egzemplarzy utworów wyrażonych słowem. W 2017 r. już po raz drugi twórcy i wydawcy, którzy złożyli stosowne oświadczenia, otrzymają takie wynagrodzenia².

W konferencji uczestniczyli także goście zagraniczni. W pierwszej sesji wystąpiła Lilia Gorbunova (Biblioteka Baranowickiego Uniwersytetu Państwowego), która przedstawiła strukturę finansowania biblioteki białoruskiej szkoły wyższej. Polscy bibliotekarze byli zaskoczeni, że stosunkowo duża część budżetu biblioteki państwowej uczelni pochodzi z pozyskiwanych przez nią funduszy ze źródeł niepublicznych.

W drugiej sesji, poświęconej strategiom finansowania bibliotek akademickich, przedstawiciele uczelni mówili o potencjalnych i wykorzystywanych źródłach dochodów bibliotek aka-

---

² Więcej informacji na ten temat można znaleźć na stronie *Prawo autorskie i medialne* [online]. [Dostęp 16.10.2017]. Dostępny w: <http://www.prawoautorskie.gov.pl>.

demickich, natomiast z ust przedstawiciela zespołu oceniającego wnioski bibliotekarzy o fundusze dla bibliotek, uczestnicy usłyszeli o błędach i niedociągnięciach wnioskodawców.

Referaty wygłosili bibliotekarze akademicy: Jacek Wilecki (Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Politechniki Poznańskiej) – *Fundraising biblioteczny jako nowa perspektywa finansowania rozwoju bibliotek akademickich*, Lidia Derfert-Wolf (Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy) i Marek M. Górski (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) – *Źródła dochodów bibliotek akademickich oraz inne wskaźniki finansowe w projekcie AFBN (Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych)*, Violetta Perzyńska (Biblioteka Główna im. Jędrzeja Śniadeckiego, AWF w Warszawie) – *Czy pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania biblioteki to szansa na jej rozwój?*, Edyta Kołodziejczyk (Biblioteka Politechniki Łódzkiej) – *Analiza strategiczna fundraisingu w bibliotece akademickiej*.

Bibliotekarze zwrócili uwagę na możliwości uzyskania finansowego wsparcia działalności biblioteki z różnych instytucji i programów, np.: Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (np. wsparcie rozwoju kwalifikacji pracowników bibliotek szkół wyższych, rozwój polityki Open Access), Narodowe Centrum Nauki (np. zakup publikacji), Springer OpenChoice (publikowanie w modelu OA), Horyzont 2020 (publikowanie w modelu Gold OA), projekty POPC i DUN (np. nawet do 100% wydatków na rozwój kolekcji elektronicznych), Regionalne Programy Operacyjne (np. do 85% kosztów działań cyfryzacyjnych). Niektórzy dostawcy zasobów wydają również specjalne vouchery dostępne dla określonych grup użytkowników. Przytoczono także przykłady kilku wniosków, które odniosły sukces, mimo że nie odpowiadały dokładnie celom lub ograniczeniom deklarowanym przez grantodawców. Podkreślano, że bibliotekarze akademicy mogliby w większym stopniu ubiegać się o granty na kwereńdy i badania naukowe. Ze względu na specyfikę projektów bibliotecznych szukanie źródeł i pozyskiwanie funduszy jest czasochłonne. Często wymaga zawiązywania konsorcjów grantowych, a w ramach samych bibliotek tworzenia specjalnych etatów dla osób zajmujących się fundraisingiem.

Wskaźniki funkcjonowania polskich bibliotek naukowych, w tym wskaźniki finansowe, można znaleźć w projekcie Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych w Polsce (AFBN). Zapoczątkowany w 2001 r. projekt *jest obecnie realizowany w ramach szerszej inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – AFB – obejmującej również badania bibliotek publicznych i pedagogicznych* (<http://afb.sbp.pl/afbn/o-projekcie,informacje-ogolne>).

Bardzo interesujące i cenne dla bibliotekarzy było wystąpienie Małgorzaty Kowalskiej (Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), która w referacie pt. *Grzechy główne bibliotek aplikujących o fundusze ze środków ministerialnych* omówiła błędy i niedociągnięcia spotykane we wnioskach bibliotekarzy o granty na działalność upowszechniającą naukę (DUN). Informacje o grantach są ogólnodostępne (<http://www.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>). Przy okazji prelegentka zwróciła uwagę, że w zespole oceniającym wnioski o granty tylko dwie osoby mają szersze rozeznanie w sprawach bibliotek, dlatego wszelkie opisy powinny być zwięzłe i klarowne, łatwo zrozumiałe dla osób spoza kręgu bibliotekoznawców. Z treścią całego wystąpienia powinni koniecznie zapoznać się bibliotekarze, którzy przygotowują wnioski grantowe

– nie tylko na działalność upowszechniającą naukę (organizatorzy zapowiedzieli, że materiały konferencyjne ukażą się wkrótce w recenzowanej publikacji pokonferencyjnej).

W drugim dniu obrad odbyły się kolejne dwie sesje. W pierwszej z nich bibliotekarze akademicy przedstawili przykłady zrealizowanych działań fundraisingowych, dzieląc się cennymi doświadczeniami nie tylko sukcesów, ale też porażek. Stanisław Skórka (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie) w wystąpieniu pt. *Ale skąd wziąć na to „kasę”...? Czyli o dylematach dyrektora biblioteki akademickiej: studium przypadku* omówił rozwój działań fundraisingowych na przykładzie obchodów Nocy w Bibliotece, które stopniowo rozrosły się do trwających cały tydzień wydarzeń edukacyjnych i artystycznych, obejmujących tematyczne wykłady, prezentacje, warsztaty, pokazy, koncerty itp. Pozyskiwanie funduszy na takie imprezy wymaga długofalowych planów i działań oraz nawiązywania licznych kontaktów z potencjalnymi i aktualnymi darczyńcami. Następnie swoimi doświadczeniami dzieliły się: Anna Wołodko (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) w wystąpieniu pt. *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie jako grantobiorca: sukcesy i porażki*, Agata Czerska (Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku) – *Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku w pozyskiwaniu funduszy pozabudżetowych*, Katarzyna Rutkowska i Joanna Putko (Biblioteka Politechniki Białostockiej) – *Opłaty w bibliotece – źródło stałego dochodu czy istotny problem* oraz Katarzyna Materska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) – *Zarządzanie informacją – dobrze zainwestowane pieniądze biblioteki*.

Druga w tym dniu i zarazem ostatnia sesja kończąca konferencję była poświęcona finansowaniu bibliotek publicznych i pedagogicznych. Na wstępie o *Roli dotacji budżetowych i pozabudżetowych w działalności bibliotek publicznych* oraz o *Środowiskowych funkcjach bibliotek publicznych i ich wpływie na finansowanie bibliotek* mówiły dwie referentki z Pracowni Bibliotekoznawstwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej: Barbara Budyńska i Małgorzata Jezierska. Następnie Zbigniew Gruszka (Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego) przedstawił referat pt. *Budżet obywatelski a biblioteka publiczna. Analiza wniosków na przykładzie Łodzi*. Na zakończenie wystąpiła Anna Krawczuk (Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku), która bardzo ciekawie mówiła o *Fundraisingu bibliotecznym na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej CEN w Białymstoku*.

Jak przystało organizatorom konferencji o funduszach dla bibliotek, zadbali oni o sponsorów – każdą sesję kończyły ciekawe prezentacje oferty firm, na co dzień współpracujących z bibliotekami: EBSCO, Aleph Polska, Elibron, H&H Software GmbH, IBUK Libra, Arfido, Digital Document Professionals, Clarivate Analytics.

Codziennie przewidziano także czas na dyskusję, podczas której padały liczne pytania do prelegentów, a ich odpowiedzi rodziły kolejne pytania, zarówno natury ogólnej, jak i bardzo szczegółowe – od informacji (lub raczej braku dostatecznej informacji medialnej) o procedurach związanych z Public Lending Right (PLR), poprzez informacje o systemie finansowania bibliotek na Białorusi, relacje bibliotekarz-naukowiec-autor, doświadczenia z kontaktów z darczyńcami lub zakresy obowiązków osób zajmujących się fundraisingiem w bibliotekach po informacje o tytułach książek najczęściej wypożyczanych w bibliotekach publicz-

nych (także w kontekście PLR). W podsumowaniu konferencji wskazano potrzebę tworzenia w bibliotekach stanowisk i zespołów zajmujących się fundraisingiem.

Warto dodać, że konferencja miała miejsce na terenie imponującego, oddanego do użytku w 2014 r. kampusu Uniwersytetu Białostockiego, zaprojektowanego przez prof. Marka Budzyńskiego, autora m.in. budynku Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Obecnie w nowoczesnym obiekcie otoczonym lasem uczą się studenci kierunków matematyczno-przyrodniczych. W konferencji uczestniczyło ponad 80 osób – naukowcy, bibliotekarze z polskich i białoruskich bibliotek akademickich, bibliotek publicznych, Centrum Edukacji Nauczycieli, reprezentanci wydawnictw oraz sponsorzy. Moim zdaniem, konferencja była bardzo ciekawa i inspirująca, a Białystok pod koniec czerwca stał się stolicą bibliotecznego fundraisingu.

Uczestnicy konferencji mieli ponadto okazję zwiedzić zabytkowy Tykocin, a na zakończenie konferencji obejrzeć spektakl w Teatrze Dramatycznym im. Aleksandra Węgiełki w Białymstoku. Po spektaklu, podczas uroczystej kolacji w foyer teatru, Marek Górski, przewodniczący Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, złożył podziękowanie za wspaniałą organizację konferencji oraz za wszystkie lata miłej i owocnej współpracy mgr Halinie Brzezińskiej-Stec, odchodzącej na emeryturę Dyrektorki Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku.

Fot. 1. Pożegnalna kolacja w foyer Teatru Dramatycznego w Białymstoku
Fot. J. Żochowska.

Po dwudniowych obradach w Białymstoku dla chętnych uczestników zorganizowano krótki wyjazd do Grodna (Białoruś), połączony z wizytą w Bibliotece Naukowej Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Janki Kupały, muzeum Elizy Orzeszkowej oraz zwiedzaniem miasta.

Fot. 2. W Bibliotece Naukowej Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego
Fot. J. Żochowska.

Fot. 3. Wnętrze Muzeum Elizy Orzeszkowej.
Fot. J. Żochowska.